

פסקי ארגון הכשרות OU בענייני חלב

- א. כשרות הלקטוז
- ב. דבר המעמיד
- ג. אבקת חלב נכרי
- ד. העברות
- ה. חלב הקומפאניס (חלב החברות הגדולות)

המאמר שלהלן הינו קיצור של מאמרים שהתפרסו באנגלית ע"י מחלקת הכשרות של OU. המאמרים במלואם מופיעים באתר הכשרות של OU. התרגום והקיצור באחריות הכותב.

א. כשרות הלקטוז

מהשו"ע יו"ד ס' פז ח עולה, שמי גבינה ("נסיובי דחלבא") דינם כחלביים מן התורה, אך אם מבשלים את מי הגבינה ומפרידים מהם את המוצקים, המים שנשארים נקראים מימי חלב והם אינם חלביים מן התורה. הרב בעלסקי זצ"ל סבר שגם לקטוז המיוצר בזמננו - ע"י סינון ("אולטרפילטריישין") של מי גבינה וקריסטליזציה של הנוזל שעובר את הסינון (בלי בישול) - נחשב כחלב מדרבנן.

ה"כנסת הגדולה" מצדד שלא אסרו חלב מדרבנן בגזירה של חלב עכו"ם. ה-OU לא סומכים על היתר זה, ומוצר שמכיל לקטוז שיוצר ללא פיקוח משעת החליבה מסומן OUD (ומיועד לאלו שמקילים בחלב סתם ע"פ האגרות משה). אבל הנ"ל משמעותי בקשר לסטטוס לקטוז כחומר גלם במצע גידול בייצור אנזימים. במשנה ברורה נפסק (רטז ס"ק ז' בקשר למוס"ק) שאיסור שנשתנה מותר אפילו לכתחילה, ובתנאי שכמות החומר בטל בשישים (והדבר נכון גם אם האיסור נחשב כדבר המעמיד או עבידא לטעמא). מכיון שלא ברור מה נקרא "נשתנה", לא סומכים על הנ"ל לגבי איסור ממש, אך מכיון שלגבי לקטוז, ניתן לצרף את דעת הכנסת הגדולה הנ"ל שלא נאסר חלב מדרבנן בגזירת חלב נכרי, ניתן לאשר שימוש בלקטוז במצע גידול ולהגדיר את האנזים הסופי כמוצר פרווה. אך, ההיתר הנ"ל אינו שייך למקרה שלקטוז השתנה לאלכוהול, ודינו של האלכוהול יהיה כחלבי מדרבנן מכיון שברור מהפוסקים ששינוי כזה לא נחשב כנשתנה מבחינה הלכתית, כמו שהפקת אלכוהול מתסיסת חיטה נחשבת כחמץ¹.

1. הערך העורך: עיין במאמרו של הרב חנוך בלעייר בקובץ זה, עמוד 47.

ב. דבר המעמיד

חומר שמוגדר כדבר המעמיד אינו בטל מכיוון שפעולתו ניכרת במוצר. בדרכי תשובה נפסק שאם יש אפשרות להסיר את הדבר המעמיד מן התערובת, הוא יהיה בטל בשישים אפילו אם פעולת החומר נמשכת². דוגמא מעשית - אנזים שמצוי בחומר לא מסיס ושפועל על מוצר העובר דרכו. האנזים גורם אמנם לפעולה ניכרת במוצר, אך רובו ככולו לא נכנס ומתמוזג עם המוצר. הרב צבי שכטר שליט"א פסק, שלמרות שברור שחלקים מהאנזים יורדים לתוך המוצר (מכיוון שחייבים מידי פעם להוסיף אנזים), מכיוון שחלקיקים אלו לא יוכלו לפעול בכוח עצמם את פעולתם במוצר, לכן חלקיקים אלו בטלים ולא אוסרים את המוצר.

ג. אבקת חלב נכרי

הגרצ"פ פרנק התיר אבקת חלב נכרי מכיוון שבכל מקרה שאין לחשוש לערוב חלב טמא הסיבה היחידה לאסור היא הגזרה שנגזרה ולדעתו הגזרה הייתה על חלב ולא על אבקת חלב. ההיתר הנ"ל מבוסס על הקולא של חמאת עכו"ם. הרמ"א פוסק שחמאת עכו"ם מותרת מכיוון שחלב טמא אינו עומד ולא גזרו על חלב ששינה את צורתו (האוסרים סוברים שהחשש הינו מצד צחצוחי חלב שאולי נשארים בחמאה)³. לפי הגרצ"פ פרנק, הדין הנ"ל נכון גם לגבי אבקת חלב שאף היא שינתה צורתה ושוב לא נחשבת כחלב, ולכן גזירת חלב עכו"ם לא שייכת לגביה.

ה OU אינו מחלק בין חלב נכרי לא"ח נכרי, ומבחינתם גם חלב ניגר אם הוא חלב מחברות גדולות ומפוקחות מותר ואיננו נכלל באיסור חלב נכרים. הרב גרסטן, האחראי על רישום פסקי הלכה ב OU, מחדש שלאילו המקלים באבקת חלב נכרים ולא בחלב ניגר, הרי שבכל מקרה בו המוצר הסופי הינו מוצק (לדוגמא כל מיני המאפה), ניתן להחשיב את המוצר הלכתית כמו א"ח נכרי גם אם בפועל השתמשו לצורך הייצור בחלב ניגר. זאת, מכיוון שלדעתו החלב במאפה שינה אף הוא צורתו וממילא גם הוא לא בכלל גזרת חלב נכרים בדיוק כמו אבקת חלב.

ד. העברות

הבית יוסף (יו"ד ס"ס קטו) מתיר את ההעברה הרביעית של חלב חמוץ של גוי - "דלאחר ג' פעמים כבר כלה חלב של נכרי". הרב שכטר שליט"א והרב בעלסקי ז"ל פסקו שבכל העברה יש צורך בביטול האיסור בשישים של היתר. כמו"כ, גם פסקו שההיתר הנ"ל רק שייך אם מעבירים פחות מ 50% של החלב החמוץ לשלב הבא. מכיוון שהסברא להיתר היא מצד זה שאולי לא נשאר כלום מהחלב החמוץ הראשוני האסור במוצר הסופי, אם מעבירים את כל החלב החמוץ להזרעה הבאה, לא ניתן לסמוך על זה שהאיסור נעלם במוצר הסופי. וגם אם מעבירים את הרוב, חייבים להתייחס לזה שרובו ככולו ונחשב כאילו כל הכמות האסור עבר לשלב הבא.

ה. חלב הקומפאניס (חלב החברות הגדולות)

ההיתר של האגרות משה בנושא חלב ללא פיקוח כשרותי בארה"ב מבוסס על אגן סהדי שאין ערוב של חלב בהמה טמאה במחלבות הגדולות המפוקחות ע"י הרשויות. האגרות משה פוסק שגם במצב שאין פיקוח ממשלתי מעשי ברפתות שמספקות חלב למחלבות, מכיוון שהגזירה של חלב עכו"ם נגזרה רק על החלב בזמן שהוא בא ליד ישראל לאחר הייצור במחלבות, הפיקוח של

2. ראה דרכי תשובה על יו"ד פז יא

3. יש לציין שבחמאה בימינו, ייתכנו בעיות אחרות כשרותיות, ואכמ"ל.

המחלבה מספיק להוות אנן סהדי.

הרב אברהם גורדימר, רב שממונה על כשרותם של הרבה יצרני מוצרי חלב מטעם הOU, כותב שלמעשה היום, הפיקוח הממשלתי במחלבות בארה"ב לא כולל בדיקות אם כל החלב הינו מבהמה טהורה. בודקים אם יש אנטיביוטיקה ורמת בקטריות בחלב אבל לא מאיזה מקור החלב מגיע. מצד שני, כותב הרב גורדימר, שיש פיקוח ממשלתי על הרפתות ובדיקות אלו כוללות בירור שאין חזירות במכון חליבה או בחצר של כל רפת. בנוסף, יש פיקוח ממשלתי על כך שמחלבות מאושרות יקבלו חלב רק מרפתות מפוקחות על ידן. לאור הנ"ל, הרב בעלסקי ז"ל סבר שהפיקוח ברפתות הינו ברמה מספקת להוות "אנן סהדי" כדרישת האג"מ.